

Paár Ádám

Az LMP ellenzéki sége

Egy korábbi [elemzés](#) arra kereste a választ – a közép- és kelet-európai zöld pártok történetének, megalakulásuk körülményeinek, választási eredményeiknek és koalíciókötési szokásaiknak az összegzése alapján –, hogy a 2009-ben megalakult, és a 2010-es választás során a parlamentbe jutott Lehet Más a Politika sikeresen törekedhet-e az ökológiai irányzat megjelenítésére a magyar pártrendszerben. Jelen elemzés egy másik nézőpontból vizsgálja a magyar pártrendszer legfiatalabb pártját: a politikai kultúra és a párt által képviselt ellenzéki ség szempontjából.

Egy hagyomány nélküli irányzat

A bázisdemokratikus gyökerű LMP egyik erőssége a jövőben az lehet, ami a párt relatív gyengesége a jelenben: karaktere élesen elüt a többi parlamenti párt arculatától. Véleményünk szerint az LMP akkor kísérrelheti meg sikeresen a társadalmi támogatottsága elmélyítését, ha markánsan kidomborítja egyedi, a jelenlegi magyar politikai kultúrától elütő „ökopolitikai”, „zöld” identitását. Ellenkező esetben állandóan versenyre kényszerül azokkal a szociológiai és ideológiai gyűjtőpártokkal – a Fidesszel és az MSZP-vel –, amelyek szélesebb lakossági beágyazottságuk, valamint a gazdasági, pénzügyi „hátszáguk”, és informális kapcsolatrendszerük következtében előnyös helyzetben vannak az LMP-vel szemben.

Az LMP az egyetlen olyan párt az Országgyűlésben, amelyik nem kötődik a magyar pártrendszer és a politikai kultúra hagyományaihoz. Ez az ideológiai elszigeteltség rövidtávon talán hátrányos lehet a párt társadalmi beágyazottságára nézve, de a magyar pártrendszer és a politikai kultúra tradíciótól elütő karakter közép- és hosszútávon hozzájárulhat a párt támogatottságának növekedéséhez. Ennek egyik feltétele – a szervezet kiépítése, a kommunikáció professzionalizálása mellett – az „ökológiai”, illetve „zöld” identitás és arculat markáns képviselése (amelyik magában foglalja a liberális és közösségelvű értékek artikulálását).

A magyar politikatörténet példái azt mutatják, hogy azok a korszerű ellenzéki képvisező, alulról szerveződő mozgalomra támaszkodó pártok, amelyek a lassú, szerves építkezést idő előtt feladták, és belementek a nagy ellenzéki pártok által diktált „séreلمي” politizálásba, hamarosan – egyéni arculatukat elveszítve – a „közjogi” és „séreلمي” ellenzéki „nyúlványáivá” váltak. Azok a progresszív tartalmú pártok, amelyek túl hamar elhasználták az energiájukat a hatalmpolitikai küzdelemben, nem voltak képesek az eredetileg kitűzött társadalmi célok megvalósítására, a magyar politika átformálására, így végső soron szociológiai és politikai értelemben légtüres térbe kerültek (pl. a századelőn a Jászi Oszkár vezette Polgári Radikális Párt vagy a keresztényszociális irányzat).

Az LMP előtt az a nagy kihívás áll, hogy ellenálljon a magyar politikai kultúrában nagy hagyományokkal rendelkező „kurucos”, „közjogi”, „séreلمي politizálás” szirénhangjainak – amelyet a kormány lépései nem tesznek könnyűvé –, és szakpolitikai alapon fogalmazza meg bírálatát – akár a gazdaságpolitika, akár a szociális rendszer átalakítása terén –, miközben kísérletet tesz a szervezet és a kommunikáció hatékonyságának növelésére. Az LMP-nek a „séreلمي” ellenzéki helyett a pragmatikus, szakpolitikai kérdéseket előtérbe helyező, konstruktív ellenzéki képviseletet kell képviselnie a magyar pártrendszerben.

Az LMP a jobb-bal tengelyen

A magyar politikai kultúra jelentősen megnehezíti, hogy az LMP sikerrel átvigye az „ökopolitikai” üzenetet a nyilvánosságban. Az LMP egy olyan politikai közegben próbál helytállni, amelyben a politikai erők húsz éve hagyományosan – történelmi távlatban pedig már százötven éve – a jobboldal-baloldal tengely mentén pozícionálják magukat és egymást.

A párt által képviselt „ökopolitika” egyfelől elvileg merőleges erre a tengelyre, másfelől pedig e tengely mindkét oldalához kapcsolódik: az „ökopolitika” az [Alapító Nyilatkozatban](#) vallott liberális és közösségelvű értékek közötti szintézist is hivatott megteremteni. A közösségelvű szemlélet pedig kapcsolódik/kapcsolódhat a konzervatív és a baloldali hagyományhoz is (mivel mindkét irányzat reprezentánsai a közösség részeként szemlélik az egyént). Ezért eleve kudarcot vall minden olyan kísérlet, amelyik – akár jóhiszemű, akár rosszhiszemű módon – az LMP-t a bal-jobb tengely valamelyik oldalán kívánja elhelyezni. A magyar politikai erők azonban a mai napig nem kívánják tudomásul venni az LMP önmaga által kijelölt pozícióját a pártrendszerben, viszonyát a nagy ideológiákhoz.

A politikai elit tagjai a saját fogalmi kategóriáik szerint próbálják értelmezni a párt arculatát: ennek alapján az LMP-t minősítették kommunista és neoliberais [pártnak](#) is, jóval azelőtt, hogy a párt megmutathatta volna az arculatát. Az LMP tehát a politikai elit részéről kezdettől fogva komoly értetlenséggel, sőt ellenszenvvel volt kénytelen szembesülni, és – mintegy védekezésül – a parlamentbe kerülése után elkezdett igazodni a *hagyományos* ellenzékiességhez – holott a párt választói *alternatív* (rendszer)ellenzékiességet vártak tőle.

Az LMP múltja...

Az LMP vezetése kínosan próbált egyensúlyozni az MSZP és a jelenlegi kormánypárt, a Fidesz között. A párt vezetését utolérte a progresszív ellenzéki szerepre törekvő magyar pártok sorsa: a nagy pártokhoz való viszonyulás méricskélése mögött háttérbe szorult a saját profil kialakítása, az alternatív ellenzéki lehetőség. Ez oda vezetett, hogy amíg a Fidesz nem vette komolyan és ignorálta az LMP-t, a baloldalon – különösen a választás másnapján és az önkormányzati választásokat követően – a pártról az a kép alakult ki, hogy nem „tart össze” az MSZP-vel a kormány bírálataiban, a demokrácia védelmében.

A párt vezetését és szimpatizánsait is meglepte a 2010 tavaszi választási siker, ezért nem volt idő a szervezet és a kommunikáció professzionalizálására. A párt kommunikációja kidolgozatlan volt, és elmaradt az identitásépítés. Az önkormányzati választás viszonylag gyenge eredménye felszínre hozta a belső konfliktusokat. A párton belüli küzdelem decemberben érte el tetőpontját, amikor Scheiring Gábor egy levélben tudatta, hogy lemond a választmányi tagságról, és „törzsi logika” alkalmazását vetette a testület szemére. Wildmann János, Mező János és Sallai R. Benedek ugyancsak otthagyták a választmányt.

Az LMP azonban láthatóan túlélte ezt az első válságot, és sikerült elsimítani a konfliktust, amelyik nem idegen a hagyományos pártoktól sem (a rendszerváltás után a megalakuló szociáldemokraták körében ennél súlyosabb, pártszakadásokkal tarkított belső vitákra került sor, már 1989 végén, nem beszélve a kereszténydemokraták és kizárásokkal végződő belső torzsalkodásairól). A személyi ellentéteknél súlyosabb problémát jelentett, hogy az önkormányzati választásig az LMP-nek nem sikerült elvégeznie az építkezést három területen: az identitás, a szervezet és a kommunikáció terén.

A felemás identitást jól jelezte az, ahogyan a párt a kolontári vörösiszap-katasztrófára reagált. A katasztrófát követően az LMP elmulasztotta a lehetőséget ökológiai párti arculatának kidomborítására. A párt végig „futott az események után”, és amikor az ügyben felelős Mal Zrt. ideiglenes állami felügyelet alá vételéről kellett szavaznia, [tartózkodott](#).

Holott éppen az LMP-nek nem kellett volna haboznia ebben az ügyben: deklarált ökológiai pártként neki mindenki elhitte volna, hogy az értékelvű szemlélet alapján szavaz az ideiglenes állami felügyelet mellett. Ez az eset jelzi, hogy az LMP milyen kínosan ügyel arra, hogy egyik oldalon se érje az elfogultság vádja, de ezzel kockáztatja saját identitását. Ha az LMP valódi alternatív pártként kíván tevékenykedni, akkor nem igazíthatja saját értékrendszerét a többi párt lépéseéhez. A párt előbb hagyta, hogy a Fidesz – a törvényt megszávozó KDNP-vel, MSZP-vel és Jobbikkal – kisajátítsa a témát, majd pedig a Mal Zrt. privatizációs szerződéseinek nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban tett fel kérdéseket a gazdasági miniszternek. A külső szemlélőnek olyan érzése támadhat, mintha a párt vezetése menet közben jött volna rá arra, hogy lenne még mondanivalója a kolontári ügyben.

...és jelene

Az LMP az elmúlt hónapokban ismét visszatalálni látszik az alternatív ellenzékiesség talajára, és ebben éppen a kormány „siet a segítségére”. A visszamenőleges hatályú jogalkotás, a magánnyugdíj-pénztári befizetések államosítása, az Alkotmánybíróság jogkörének szűkítése, az új médiatörvény, a sztrájkjog alkotmányos korlátozásának lebegtetése, az alkotmányozás módja, a legszegényebbek számára hátrányos egykulcsos adórendszer, a közmunka-program feltételeinek a közmunkások számára hátrányos módosítása mind lehetőséget biztosít az LMP számára, hogy markáns kritikát fogalmazzon meg a jelenlegi hatalommal szemben, anélkül, hogy összemosódna a parlamenti ellenzék többi pártjával.

A párt 2011. január 30-iki kongresszusa egyértelmű elköteleződést jelez a professzionalizáció irányába. A kongresszuson döntés született arról, hogy az LMP jövő évtől a következő választásra készül, és erre a célra megkezdi forrásai gyűjtését. A kongresszus döntött arról is, hogy továbbra sem lesz elnöke az LMP-nek, mert – ahogyan a kongresszuson megfogalmazódott –, nem szeretnék, ha „orbáni vezetés” alakulna ki az LMP-ben.

Nehéz megítélni, hogy az egyszemélyi vezetés hiánya mennyiben hátrányos az LMP számára. A tizenhárom fős választmány által megtestesített kollektív vezetés, valamint a tagság véleményezése hitelessé teszi ugyan az LMP bázisdemokratikus szerveződését és identitását, és ez növelheti a szimpatizánsok elkötelezettségét, valamint a tagság kohézióját, azonban lelassítja, bizonytalanná és kiszámíthatatlanná teszi a párton belüli döntési folyamatokat. Nem valószínű, hogy az LMP szűk szimpatizánsi körén kívül bárki megérti, hogy a párt miért viszolyog ennyire az egyszemélyi vezetéstől. A magyar választó nem szereti, pontosabban a gyengeséggel azonosítja a „többfejű” vezetést, és nem annyira pártra, mint inkább személyekre szavaz.

Franciaországban Daniel Cohn-Bendit példája azt bizonyítja, hogy a zöld párt és a karizmatikus vezető egyáltalán nem zárja ki egymást. Bármilyen bizarrul hangzik: az LMP-nek egy Cohn-Bendit vagy Ondrej Liška (a cseh Zöld Párt elnöke) típusú markáns vezetőre lenne szüksége, aki karakterénél fogva képes megjeleníteni a nyilvánosságban a párt üzeneteit. Nem mellékes szempont, hogy minden zöld pártnak van egyszemélyi „arca”, egy egyéniség, akihez a pártot kötni tudják a választók – anélkül, hogy e pártok belső demokráciájához kétség férne. Az LMP viszolygása tehát nem csupán a magyar politikai kultúra, hanem az ökológiai identitás szempontjából is értelmezhetetlen, és kifejezetten kontraproduktív.

A professzionalizáció mélységét tartalmi értelemben befolyásolja, hogy a párt milyen holdudvar kialakítására képes. Az értelmiségi háttér kiépülése szempontjából mindenképpen biztató, hogy a párt mögött felállt egy agytröszt (Ökopolisz Alapítvány), amelyik közpolitikai elemzésekkel és ökopolitikai kurzusok szervezésével kíván segítséget nyújtani az ökológiai karakter markánssá válásához.

Az alapítvány kuratóriumának munkájában részt vesz Elek István közíró is, aki az első Orbán-kormány idején Orbán Viktor főtanácsadójaként, és 2004-ig a Heti Válasz főszerkesztőjeként éveken keresztül képtelennek bizonyult arra, hogy az ökopolitikai irányultságot becsatornázza a magyar jobboldal vezető pártjának értékrendjébe. Elek, valamint az LMP választmányának és a parlamenti frakció munkájában résztvevő, ugyancsak MDF-es indulású Mile Lajos példája azt bizonyítja, hogy a magyar konzervatív értelmiség körében bekövetkezhet egy elmozdulás a „sérelemi politika” kultúrájától a korszerű közösségelvű politika felé.

Az LMP és az alkotmányozás

A sokáig a politikai élet Hamupipőkéjeként kezelt LMP szerepe felértékelődött az alkotmányozás folyamatában. A kormánypártoknak szükségük van az LMP-re, hiszen amennyiben az MSZP kivonul az alkotmányozásról, akkor az LMP-n kívül csak a Jobbik asszisztálhat az új alkotmány megalkotásához. A kormány presztízse – és az új alkotmány legitimitása – szempontjából létfontosságú, hogy a Fidesz-KDNP által kezdeményezett alaptörvényt ne csupán a Jobbik támogatásával fogadják el. Másfelől az MSZP számára legalább olyan fontos, hogy a Fidesz alkotmánya minél kisebb társadalmi legitimitáció alapján szülessen meg. Ebben a helyzetben az LMP komoly zsaroló helyzetbe kerülhet a kormánnyal szemben.

Az LMP – akárcsak az MSZP – [alkotmánykoncepciót](#) dolgozott ki, mintegy a kormánypártok alkotmánytervének alternatívájaként, de a tervezet lehetőséget nyújtott arra is, hogy az LMP megismertesse a közvéleményt azzal, hol húzódnak ellentétek a párt és a kormány – valamint a többi párt – szemléletmódja között. Az LMP alkotmánykoncepciójának Schiffer András által írott előszava elismeri, hogy a Fidesz alkotmányozó akarata rezonál a rendszerváltás után bekövetkező tömeges méretű kiábrándultságra, azonban azt elveti, hogy alkotmányozási kényszer lenne.

Az alkotmánykoncepció számos ponton ellentétes az Orbán-kormány eddigi tevékenységével (pl. visszamenőleges hatályú jogalkotás eltörlése, az Alkotmánybíróság szerepének megerősítése). A tervezet bírálja az azonos neműek házasodását lehetetlenné tevő család-értelmezést, az abortuszvita felmelegítését. Más szakpolitikai kérdésekben viszont az LMP koncepciója megegyezik a kormány tervezetével (pl. határon túli magyarokért viselt felelősség). A koncepcióban helyet kapott az ökológiai szemlélet (a fenntarthatóságon alapuló „ökoszociális piacgazdaság” deklarációja, monopólium-ellenesség). A párt bővítené az alapjogokat (a lakhatáshoz, a részvételhez, a természeti erőforrásokhoz, az egészséges környezethez való hozzáférés joga).

Milyen filozófia olvasható ki az alkotmánytervezetből? Az LMP a nyugati zöld pártokhoz hasonlóan liberális szemléletet képvisel a családpolitikával összefüggő kérdésekben, miközben közösségelvű a társadalom- és gazdaságpolitikában. A párt nem államellenes, hanem közösségpárti: elfogadja, hogy bizonyos területeken az állam, más területeken a kisközösségek működnek jól. Az „állam vs. egyén/kisközösség” vitánál fontosabb a tervezet kidolgozói számára, hogy minden szint feleljen meg az átláthatóság, az igazságosság és a méltányosság elvének.

Az LMP tervezetének szemléletét – a nyugat- és észak-európai zöldek legjobb hagyományainak megfelelően – az emancipációs, jogkiterjesztő szándék vezérli, ami megjelenik például abban, hogy a párt tervezete nem kíván az alkotmányban utat nyitni az egyszülős családok esetleges hátrányos diszkriminációját, vagy az azonos neműek házasságának tilalmát lehetővé tévő család- és házasság-értelmezéshez.

Hogyan lehet elhelyezni az alkotmánykonceptió filozófiája és elvei alapján az LMP-t a pártrendszerben? A párt alkotmánykonceptiója a szociális célkitűzések felvállalása és a morális liberalizmus révén kapcsolódik az MSZP-hez, a közösségelvűség révén a Fideszhez, és a nemzeti vagyon védelme, valamint a nagytőke és a túlhajtott privatizáció bírálata révén a Jobbikhoz, azonban egyik párt ideológiájával sem lehet összemosni az LMP értékrendjét. Az alkotmánykonceptió megerősíti a feltételezést, hogy az LMP-nek ökológiai párttá kell válnia, hiszen már jelenlegi állapotában, jelenlegi értékrendszere alapján is élesen különbözik mind a magyar politikai kultúrától, mind a pártrendszer többi pártjától.

Következtetések

Az LMP az elmúlt időszakban látványos építkezésbe és profiltisztításba kezdett. A kormány számos területen támadási felületet nyújtott az ökopolitikai szempontú kritika számára (pl. a kolontári vörösiszap-katasztrófa károsultjainak kártérítésével kapcsolatos késlekedés, a médiatörvény, a közmunka-program feltételeinek szigorítása, általában véve a stigmatizáló szociálpolitika érvényesítése). Az LMP az elmúlt hetekben a kormány lépéseinek bírálata kapcsán szinte médiakampányba kezdett, összevetve a párt korábbi bizonytalankodásával. Az LMP sikeresen közvetítette a médiában a kormány bírálatát, miközben megőrizte önállóságát az MSZP-től is. Ennek is szerepe volt abban, hogy a párt támogatottsága, ha kis mértékben is, emelkedésnek indult a legújabb közvélemény-kutatás [adatai](#) szerint.

Az elemzés elkészítéséhez szükséges háttéranyagokat Oláh György gyűjtötte össze